

Matsuta (oral text)

Мацутæ (устный текст)

Мацуга (устный текст)

Recorded in Matsuta village in 2008 from Sergey (local history expert, Matsuta resident)

Записано в селе Мацуга в 2008 г у Сергея (краевед, постоянный житель села Мацуга).

Recorded by Arseniy Vydrin and Julia Mazurova. Interlinearized by Julia Mazurova and Arseniy Vydrin.

Записывали: А. П. Выдрин, Ю. В. Мазурова. Глоссировали: Ю. В. Мазурова, А. П. Выдрин

1.1	Мацуги	гъæу	æрæгæй	ардæмæ	æй	
	Мацугт	-и	гъæу	æрæг	-æй	ардæ -мæ æй
	Мацугт	-и ₁	гъæу	æрæги	-æй	ардæг -мæ æй ₁
	Мацуга	GEN	деревня	недавно	ABL	здесь ALL быть.PRS.3SG

Село Мацуга недавно было основано.

1.2	Фиццагидæр	си	ку	æрцардæнцæ	е	
	фиццаг	-и	-дæр	си	ку æр- цард -æнцæ	е
	фиццаг	-и ₁	-дæр ₃	си ₂	ку æр- цард ₂ -æнцæ	е ₁
	первый	GEN	FOC	3SG.ENCL.INESS	когда	PREF жить PST.INTR.3PL это

адтæй	двадцать	восьмой	годти	
адтæй			год -т -и	
адтæй			год ₁ -т -и ₂	
быть.PST.3SG			год PL INESS	

В 28 году впервые заселились.

1.3	Уой	фæсте	ба	си	искодтонцæ	Маэхчески
	уой	фæсте	ба	си	ис- код -т -онцæ	Маэхчески
	уой ₃	фæсте	ба	си ₂	ис- код -т -онцæ	Маэхчески
	он,она	GEN	за	CONTR	3SG.ENCL.INESS	PREF делать TR PST.TR.3PL Махческий

районæн	къорпустæ	'ма	си	кустонцæ	
район -æн	къорпус -т -æ	ма	си	куст -онцæ	
район -æн ₁	къорпус -т -æ ₁	ма ₂	си ₂	куст ₁ -онцæ	
район DAT	корпус PL NOM	и, но, чтобы, что	3SG.ENCL.INESS	работать PST.TR.3PL	

Маэхчески район	уæдта	Маэхчески райисполком	уæдта район
Маэхчески район	уæдта	Маэхчески райисполком	уæдта район
Маэхчески район	уæдта ₁	Маэхчески райисполком	уæдта ₁ район
Махческий район	потом	Махческий райисполком	потом район

Потом там построили корпуса для Махческого района, и там работали жители Махческого района, затем Махческий райисполком и район.

2.1	'Ма	ци	идитæ	фæууй	хайæдтæ	етæ	дæр
	ма	ци	иди -т -æ	фæ- у -уй		етæ	дæр
	ма ₂	ци	иди -т -æ ₁	фæ- у -уй		етæ	дæр
	и	что	как.его PL NOM	PREF быть PRS.3SG		они,те	FOC

си	адтæнцæ	æма	фæцæнцæ	ами	фæндзай	æхсæзæймаг
си	адтæнцæ	æма	фæц- æнцæ	ами	фæндзай	æхсæз -æймаг
си ₂	адтæнцæ	æма	фæ- æнцæ	ами	фæндзай	æхсæз -æймаг
3SG.ENCL.INESS	быть.PST.3PL	и	PREF быть.PRS.3PL	здесь	пятьдесят	шесть ORD

скьола-интернат

скьола интернат

скьола интернат

школа интернат

В марте пятьдесят седьмого года основали в этих корпусах школу, с марта месяца здесь работает школа-интернат.

4.1 **Гъенур** , **цамаэ** **хуннуй** « **Мацутаэ** », **зэггъаэ** ,
гъе нур цамаэ хунн -уй Мацутаэ зэгъ -гæ
гъе нур цамаэ хунн -уй Мацутаэ зэгъ -гæ
вот теперь что.ALL называться PRS.3SG Мацута сказать CONV

убаэл **ес** **къуар** **вариантти** .
убаэл ес къуар вариант -т -и
убаэл ес₁ къуар вариант -т -и₁
он,она.SUPER EXT несколько вариант PL GEN

Есть несколько вариантов, почему село назвали Мацута.

4.2 **Ма фиццаг вариант уотæ'й** , **'ма значит « не ходить ».**
ма фиццаг вариант уотæ 'й ма не
ма₂ фиццаг вариант уотæ æй₁ ма₂
и первый вариант так быть.PRS.3SG и

Первый вариант значит «не ходить».

4.3 « **Ма цотæ** » – это значит « **не ходить** ».
ма цо -тæ не
ма₁ цо -тæ₂
NEG идти.IMP.2SG IMP.2PL

«Ма цотæ» – это значит «не ходить».

4.4 **Да ...**

Да...

5 **А : Да , я знаю**
а

А: Да, я знаю

6.1 **С : Цамаэ гæсгæ ?**
цамаэ гæсгæ
цамаэ гæсгæ
что.ALL судя

С: Почему?

6.2 **Уомæн æма Мæцутти кæми фæндуй дæр ку**
уомæн æма Мæцут -и кæми фæнд -уй дæр ку
уомæн æма Мæцут -и₂ кæми фæнд₁ -уй дæр ку
он,она.DAT что Мацута INESS где хотеть PRS.3SG FOC когда

нифсаэрай , **уæддæр дзи мæрдтæ**
ни- фсæр -ай уæддæр дзи мæрд -т -æ
ни- æфсæр -ай уæддæр дзи мæрд -т -æ₁
PREF ступать SUBJ.2SG все.же там умирать.PART.PST PL NOM

æвæрд **ес** .
æвæрд ес
æвæрд ес₁
класть,ставить.PART.PST EXT

Потому, что в Мацуте где ни ступи – везде захоронения.

6.3	Айдагъ	мæрдтæ		нæ	,	фæлæ	си		ес
	айдагъ	мæрд	-т	-æ		нæ	фæлæ	си	ес
	айдагъ	мæрд	-т	-æ ₁		нæ ₂	фæлæ	си ₂	ес ₁
	единственный	умирать.PART.PST	PL	NOM	NEG	но	3SG.ENCL.INESS		EXT

крематорийтæ	дæр	,	цуппар	кургани
крематорий	-т	-æ	дæр	цуппар
крематорий	-т	-æ ₁	дæр	цуппар
крематорий	PL	NOM	FOC	четыре
				курган
				GEN

Не только захоронения, но и есть крематории тоже, четыре кургана.

7.1	Вот ...	нæ	хъæрттæй		Уæртæ	кæддæр	,	еу	æхсæз
	вот	нæ	хъæртт	-æй	уæртæ	кæддæр		еу	æхсæз
		нæ ₂	хъæрт	-æй	уæртæ	кæддæр		еу ₂	æхсæз
		NEG	хватать	PST.INTR.3SG	вон (близко)	когда.то		примерно	шесть

сæдæ	анзей		разæй	... холера	æма	адтæй	чума	,	æма
сæд	-æ	анз	-ей	раз	-æй	холера	æма	адтæй	чума
сæд	-æ ₁	анз	-ей	раз	-æй	холера	æма	адтæй	чума
сто	NOM	год	GEN.PRN	перед	ABL	холера	и	быть.PST.3SG	чума
									и

адæм	цæгъдуни		кодтонцæ	,	æма	сæ		кæми	
адæм	цæгъд	-ун	-и	код	-т	-онцæ	æма	сæ	кæми
адæм	цæгъд	-ун ₂	-и ₁	код	-т	-онцæ	æма	сæ ₃	кæми
народ	уничтожать	INF	GEN	делать	TR	PST.TR.3PL	и	3PL.ENCL.GEN	где

ивардтайонцæ

ивард	-т	-айонцæ
æвард	-т	-айонцæ
класть,ставить	TR	CNTRF.3PL

Вот... просто не хватало примерно шестьсот лет назад... были холера и чума и люди умирали, и уже не знали, где их хоронить и их несли сюда.

7.2	Æма сæ	мæнæ	ами	... Фæрсаг	гъæутæ		ка'й	,	
	æма	сæ	мæнæ	ами	фæрсаг	гъæу	-т	-æ	ка 'й
	æма	сæ ₃	мæнæ	ами	фæрсаг	гъæу	-т	-æ ₁	ка æй ₁
	и	3PL.ENCL.GEN	вот	здесь	чужой	деревня	PL	NOM	кто
									быть.PRS.3SG

етæ	дæр	сæ	ардæмæ	хастонцæ	æма
етæ	дæр	сæ	ардæ	-мæ	хаст
етæ	дæр	сæ ₃	ардæг	-мæ	хаст ₂
они,те	FOC	3PL.ENCL.GEN	здесь	ALL	нести,уносить
					PST.TR.3PL
					и

ивардтонцæ

ивард	-т	-онцæ
æвард	-т	-онцæ
класть,ставить	TR	PST.TR.3PL

И из других сел тоже несли сюда и хоронили здесь.

8.1	'Ма	мæлгæ	ба	кодтонцæ		лæгъуз	незтæй		адæм
	ма	мæл	-гæ	ба	код	-т	-онцæ	лæгъуз	нез
	ма ₂	мæл	-гæ	ба	код	-т	-онцæ	лæгъуз	нез
	и	умирать	CONV	CONTR	делать	TR	PST.TR.3PL	дрянь	болезнь
								PL	ABL
									народ
...	æма	мæнæ	иннæ	кæмтти	:	Мæхчески	коми	дæр	,
	æма	мæнæ	инн	-æ	кæмтти	Мæхчески	ком	-и	дæр
	æма	мæнæ	инн	-æ ₁	кæмтти	Мæхчески	ком ₁	-и ₂	дæр
	и	вот	другой	NOM	что.INESS	Махческий	ущелье	INESS	FOC

Дигори	коми	дәр	, Донифарс	æма	æндæрти	– уонай
Дигор -и	ком -и	дәр	Донифарс	æма	æндæр -т -и	уонай
Дигор -и ₁	ком ₁ -и ₂	дәр	Донифарс	æма	æндæр -т -и ₂	уонай
Дигора GEN	ущелье INESS	FOC	Донифарс	и	другой PL INESS	они.ABL
цаугæ	ка	кæнидæ	, еу	комæй	иннае	коммæ
цау -гæ	ка	кæн -идæ	еу	ком -æй	инн -æ	ком -мæ
ца -гæ	ка	кæн -идæ	еу ₂	ком ₁ -æй	инн -æ ₁	ком ₁ -мæ
идти CONV	кто	делать OPT.3SG	один	ущелье ABL	другой NOM	ущелье ALL
етæ	тарстæнцæ	, ку	фæссæйгæ	уа	, ку	
етæ	тарст -æнцæ	ку	фæс- сæйг -æ	уа	ку	
етæ	тарст -æнцæ	ку	фæ- сæйг -æ ₁	уа	ку	
они,те	бояться PST.INTR.3PL	когда	PREF	больной NOM	быть.SUBJ.3SG	когда
ибæл	бафтуйа	нез	, æма	син		
ибæл	ба- фтуй -а	нез	æма	син		
ибæл	ба- æфтуй -а ₂	нез	æма	син		
3SG.ENCL.SUPER	PREF	достигать	SUBJ.3SG	болезнь	и	3PL.ENCL.DAT
фæдзахстонцæ	:	уобæлти	ма			
фæдзахст	-онцæ	уобæл	-т -и	ма		
фæдзахст	-онцæ	уобæл	-т -и ₂	ма ₁		
поручать,завещать	PST.TR.3PL	он,она.SUPER	PL INESS	NEG		
бацотæ	, фæссæйгæ	уодзинайтæ	, зæггæ			
ба- цо -тæ	фæ- сæйг -æ	уодзинайтæ	зæгг -гæ			
ба- цо -тæ ₂	фæ- сæйг -æ ₁	уодзинайтæ	зæгг -гæ			
PREF	идти.IMP.2SG	IMP.2PL	PREF	больной NOM	быть.FUT.2PL	сказать CONV

Умирили они от плохих болезней... и из других мест: Махческом ущелье, в Дигорском ущелье, Донифарсе и в других, откуда бы ни шли, из одного села в другое, всегда боялись, вдруг тоже заболеют, и всегда предупреждали: не ходите туда, а то тоже заболеете.

8.2 Е	æй	фиццаг	вариант	, ма	цотæ	уо	...
е	æй	фиццаг	вариант	ма	цо -тæ	уо	
е ₁	æй ₁	фиццаг	вариант	ма ₁	цо -тæ ₂	уо	
это	быть.PRS.3SG	первый	вариант	NEG	идти.IMP.2SG	IMP.2PL	быть.IMP.2SG

Это первый вариант, не ходите...

9.1 Адаем	цагъдуни	кодтонцæ	, æма	ма	сæ		
адаем	цагъд -ун -и	код -т -онцæ	æма	ма	сæ		
адаем	цагъд -ун ₂ -и ₁	код -т -онцæ	æма	ма ₃	сæ ₃		
народ	уничтожать INF GEN	делать TR	PST.TR.3PL	и	еще 3PL.ENCL.GEN		
кæми	ивардтайонцæ	, 'ма	сæ	мæнæ	ами	... фæрсаг	
кæми	ивард -т -айонцæ	ма	сæ	мæнæ	ами	фæрсаг	
кæми	æвард -т -айонцæ	ма ₃	сæ ₃	мæнæ	ами	фæрсаг	
где	класть,ставить TR	CNTRF.3PL	еще	3PL.ENCL.GEN	вот	здесь	чужой
гъæутæ	ка	'й	, етæ	дәр	ардæмæ		
гъæу -т -æ	ка	'й	етæ	дәр	ардæ -мæ		
гъæу -т -æ ₁	ка	æй ₁	етæ	дәр	ардæг -мæ		
деревня PL	NOM	кто	быть.PRS.3SG	они,те	FOC	здесь	ALL
хастонцæ	æма	ивардтонцæ					
хаст	-онцæ	æма	ивард	-т -онцæ			
хаст ₂	-онцæ	æма	æвард	-т -онцæ			
нести,уносить	PST.TR.3PL	и	класть,ставить	TR	PST.TR.3PL		

Люди умирали и их хоронили вот здесь вот... другие села тоже приносили умерших сюда и здесь их

хоронили.

9.2 Мæлгæ	ба	кодтонцæ	лæггуз	незтæй	адæн
мæл -гæ	ба	код -т -онцæ	лæггуз	нез -т -æй	адæн
мæл -гæ	ба	код -т -онцæ	лæггуз	нез -т -æй	адæм
умирать CONV	CONTR	делать TR PST.TR.3PL	дрянь	болезнь PL ABL	народ

А умирали они от болезней.

10 'Ма мæнæ иннæ	кæмтти	Маэхчески	коми	дæр	Стур
ма мæнæ инн -æ	кæмтти	Маэхчески	ком -и	дæр	Стур
ма ₂ мæнæ инн -æ ₁	кæмтти	Маэхчески	ком ₁ -и ₂	дæр	Стур
и вот другой NOM	что.INESS	Махческий	ущелье INESS	FOC	большой
Дигори	коми	дæр	мæнæ уæлдæрти	ка	цардæй
Дигор -и	ком -и	дæр	мæнæ уæлдæр -т -и	ка	цард -æй
Дигор -и ₁	ком ₁ -и ₂	дæр	мæнæ уæлдæр -т -и ₂	ка	цард ₂ -æй
Дигора GEN	ущелье INESS	FOC	вот выше PL INESS	кто	жить PST.INTR.3SG
, Донифарс	æма уæлæ	Хæнæзитæ	æндæрти	уонæй	цæугæ
Донифарс	æма уæлæ	Хæнæзитæ	æндæр -т -и	уонæй	цæу -гæ
Донифарс	æма уæлæ	Хæнæзитæ	æндæр -т -и ₂	уонæй	цæ -гæ
Донифарс	и вон	Ханаз	другой PL INESS	они.ABL	идти CONV
ка кæнидæ	еу	комæй	иннемæ	етæ	
ка кæн -идæ	еу	ком -æй	инн -емæ	етæ	
ка кæн -идæ	еу ₂	ком ₁ -æй	инн -емæ	етæ	
кто делать OPT.3SG	один	ущелье ABL	другой ALL.PRN	они,те	
тарстæнцæ	ку	ибæл	бафтуйа	нез	
тарст -æнцæ	ку	ибæл	ба-фтуй -а	нез	
тарст -æнцæ	ку	ибæл	ба-æфтуй -а ₂	нез	
бояться PST.INTR.3PL	когда	3SG.ENCL.SUPER	PREF достигать SUBJ.3SG	болезнь	
зæгъгæ	'ма син	'ма син	фæдзæхсиуонцæ		
зæгъ -гæ	ма син	ма син	фæдзæхс -иуонцæ		
зæгъ -гæ	ма ₂ син	ма ₂ син	фæдзæхс -ионцæ		
сказать CONV	и 3PL.ENCL.DAT	и 3PL.ENCL.DAT	поручать,завещать OPT.3PL		
: уобæлти	ма	бацотæ	фæссæйгæ		
уобæл -т -и	ма	ба-цо	фæс- сæйг -æ		
уобæл -т -и ₂	ма ₁	ба-цо	фæ- сæйг -æ ₁		
он,она.SUPER PL INESS	NEG	PREF идти.IMP.2SG IMP.2PL	PREF больной NOM		

уодзинайтæ	зæгъгæ
уодзинайтæ	зæгъ -гæ
уодзинайтæ	зæгъ -гæ
быть.FUT.2PL	сказать CONV

И вот в других местах, и в Махческе, и в Стур Дигоре, вот повыше в Донифарсе, и вон в Ханазе и в других местах, вот кто ходил из одного села в другое, они боялись, что тоже заболеют, и их всегда предупреждали, не ходите туда.

11 'Ма йе æй	фиццаг	вариант	ма	цотæ
ма йе æй	фиццаг	вариант	ма	цо -тæ
ма ₂ е ₁ æй ₁	фиццаг	вариант	ма ₁	цо -тæ ₂
и это	быть.PRS.3SG	первый	вариант	NEG идти.IMP.2SG IMP.2PL
уобæлти	уоми	незæй	ка	рамардæй
уобæл -т -и	уоми	нез -æй	ка	ра- мард -æй
уобæл -т -и ₂	уоми	нез -æй	ка	ра- мард ₂ -æй
он,она.SUPER PL INESS	там	болезнь ABL	кто	PREF умирать PST.INTR.3SG

уæхæн	адæм	æвæрд		ес	,	'ма	сумах	дæр	фæссæйгæ
уæхæн	адæм	æвæрд		ес		ма	сумах	дæр	фæс- сæйг -æ
уæхæн	адæм	æвæрд		ес ₁		ма ₂	сумах	дæр	фæ- сæйг -æ ₁
такой	народ	класть,ставить.PART.PST	EXT			и	вы.NOM	FOC	PREF больной NOM

уодзинайтæ
уодзинайтæ
уодзинайтæ
быть.FUT.2PL

Это первый вариант – не ходите туда, там захоронены люди, умершие от болезней, и вы тоже можете заболеть.

12.1	Дуккаг	вариант	ба	уотæ'й	,	æма	ами	æрдзæ	...	ку
	дуккаг	вариант	ба	уотæ 'й		æма	ами	æрдз	-æ	ку
	дуккаг	вариант	ба	уотæ æй ₁		æма	ами	æрдз	-æ ₁	ку
	второй	вариант	CONTR	так	быть.PRS.3SG	что	здесь	природа	NOM	когда

райвулуй			дон	,	Ирæфи	дон	дæр	æма	уæртæ	Айгонæги
ра-	йвул	-уй	дон		Ирæф -и	дон	дæр	æма	уæртæ	Айгонæги
ра-	ивул	-уй	дон		Ирæф -и ₁	дон	дæр	æма	уæртæ	Айгонæги
PREF	разливаться	PRS.3SG	река		Ираф GEN	река	FOC	и	вон (близко)	Айгонаг

дон	дæр	,	уæд	бахезæн		нæ	уидæ	,	ивулд
дон	дæр		уæд	ба- хез	-æн	нæ	уидæ		ивулд
дон	дæр		уæд ₁	ба- хез	-æн ₃	нæ ₂	уидæ		ивулд
река	FOC		тогда	PREF	взбираться	NMLZ	NEG	быть.OPT.3SG	разлив

рæстаги – **фæлластайдæ**
рæстæг -и фæл- ласт -айдæ
рæстæг -и₂ фæ- ласт -айдæ
время INESS PREF тащить CNTRF.3SG

Второй вариант такой, что природа... когда разливалась река, река Ираф и другие, вот река Айгонаг, то невозможно бывало перейти, потому что вода могла унести.

12.2	Фал	æнæ	цæуæн	ба	нæ	адтæй	:	кæрæдземæй
	фал	æнæ	цæу -æн	ба	нæ	адтæй		кæрæдземæй
	фал	æнæ	цæ -æн ₃	ба	нæ ₂	адтæй		кæрæдземæй
	однако	без	идти	NMLZ	CONTR	NEG	быть.PST.3SG	RCP.ABL

киндзæ		дæр	худтонцæ	,	мæрдмæ	
киндз	-æ	дæр	худ	-т -онцæ	мæрд -мæ	
киндз	-æ ₁	дæр	худ	-т -онцæ	мæрд ₁ -мæ	
невестка	NOM	FOC	приглашать	TR	PST.TR.3PL	
					мертвый, труп	ALL

цудæнцæ	,	хотя	нур	берæ	цæунцæ	,	уотæ	нæ
цуд	-æнцæ	хотя	нур	берæ	цæ -унцæ		уотæ	нæ
цуд ₁	-æнцæ	хотя	нур	берæ	цæ -унцæ		уотæ	нæ ₂
идти	PST.INTR.3PL	хотя	теперь	много	идти	PRS.3PL	так	NEG

цудæнцæ	,	фалæ	уæддæр	æнæ	цæун	н'адтæй		
цуд	-æнцæ	фалæ	уæддæр	æнæ	цæ -ун	н адтæй		
цуд ₁	-æнцæ	фалæ	уæддæр	æнæ	цæ -ун ₂	н адтæй		
идти	PST.INTR.3PL	но	все.же	без	идти	INF	NEG	быть.PST.3SG

Но не ходить тоже нельзя было: и женились, и на похороны ходили, хотя тогда ходили не так, как сейчас, но все равно не ходить было нельзя.

13.1	Хæстæг	дæр	кодтонцæ		кæрæдзей	хæццæ	дууæ
	хæстæг	дæр	код -т -онцæ		кæрæдзей	хæццæ	дуу -æ
	хæстæг	дæр	код -т -онцæ		кæрæдзей	хæццæ	дуу -æ ₁
	родственник	FOC	делать TR PST.TR.3PL		RCP.GEN	вместе	два NOM

коми	æма	тæрсгæ	дæр	кодтонцæ	
ком -и	æма	тæрс -гæ	дæр	код -т -онцæ	
ком ₁ -и ₂	æма	тæрс -гæ	дæр	код -т -онцæ	
ущелье	INESS	и	бояться CONV	FOC	делать TR PST.TR.3PL

Роднились друг с другом, два ущелья, и в то же время боялись.

13.2	Бæхтæбæл	найун	гъудæй	æма	оххай
	бæх -т -æбæл	найун	гъуд -æй	æма	оххай
	бæх -т -бæл	найун	гъуд -æй	æма	оххай
	лошадь PL SUPER	переходить вброд	быть нужным PST.INTR.3SG	и	увы!
ку	фæлласа	зæгъгæ	ниффæдзæхсиуонцæ		
ку	фæл- лас -а	зæгъ -гæ	ниф- фæдзæхс -иуонцæ		
ку	фæ- лас -а ₂	зæгъ -гæ	ни- фæдзæхс -ионцæ		
когда	PREF тащить SUBJ.3SG	сказать CONV	PREF поручать,завещать OPT.3PL		

уобæлти	ма	бацотæ	ма
уобæл -т -и	ма	ба- цо -тæ	ма
уобæл -т -и ₂	ма ₁	ба- цо -тæ ₂	ма ₁
он,она.SUPER PL INESS	NEG	PREF идти.IMP.2SG IMP.2PL	NEG

бацотæ **уобæлти** **зæгъгæ**
ба- цо -т -æ уобæл -т -и зæгъ -гæ
ба- цо -т -æ₂ уобæл -т -и₂ зæгъ -гæ
PREF идти.IMP.2SG PL IMP.2SG он,она.SUPER PL INESS
сказать CONV
Надо было переходить реку верхом на лошади и они боялись, вдруг унесет вода, и они предупреждали, не ходите, не ходите так, мол.

14.1	Æртиккаг вариант ба	уотæ адтæй	æма мæнæ ами
	æртиккаг вариант ба	уотæ адтæй	æма мæнæ ами
	æртиккаг вариант ба	уотæ адтæй	æма мæнæ ами
	третий вариант CONTR	так быть.PST.3SG	что вот здесь
дæлæ	аци полянæ ка'й	Мæцуги	полянæ уомæн
дæлæ	аци полянæ ка 'й	Мæцуг -и	полянæ уомæн
далæ	аци полянæ ка æй ₁	Мæцуг -и ₁	полянæ уомæн
вон.там.внизу	этот поляна кто	быть.PRS.3SG	Мацуга GEN поляна он,она.DAT

æ	кæрони	фæстагдæр	ма Нар	гъæу
æ	кæрон -и	фæстаг дæр	ма Нар -и	гъæу
æ ₂	кæрон -и ₂	фæстаг дæр	ма ₃ Нар -и ₁	гъæу
POSS.3SG	край, граница INESS	последний FOC	еще Нар GEN	деревня

æвардтонцæ	сæ	фиддæлтæй	сæ
æвард -т -онцæ	сæ	фиддæл -т -æй	сæ
æвард -т -онцæ	сæ ₂	фиддæл -т -æй	сæ ₂
класть,ставить TR PST.TR.3PL	POSS.3PL	отцы, предки PL ABL	POSS.3PL

мадтæлтæй	ка	рамæлидæ	уой
мадтæл -т -æй	ка	ра- мæл -идæ	уой
мад -т -æй	ка	ра- мæл -идæ	уой ₂
мать PL ABL	кто	PREF умирать OPT.3SG	быть.SUBJ.3PL

А третий вариант таков, что вот здесь, там в низу, где эта поляна, поляна Мацуга, на краю этой поляны жители Нара хоронили своих умерших отцов и матерей.

14.2	Æма нæ	уагътонцæ			æвæрун		ами	...
	æма нæ	уагът		-онцæ	æвæр	-ун	ами	
	æма нæ ₂	уагът		-онцæ	æвæр	-ун ₂	ами	
	и NEG	разрешать,пускать,оставлять	PST.TR.3PL		класть,ставить	INF	здесь	

Нарæ	цæун	нæ	уагътонцæ	
Нар -æ	цæ	-ун	нæ	уагът -онцæ
Нар -æ ₁	цæ	-ун ₂	нæ ₂	уагът -онцæ
Нар NOM	идти INF	NEG	разрешать,пускать,оставлять	PST.TR.3PL

И они не разрешали уже здесь хоронить. Жители села Нар не разрешали ходить (там).

15.1	Æвæргæ		сæ	мæрдтæ		кодтонцæ
	æвæр	-гæ	сæ	мæрд	-т -æ	код -т -онцæ
	æвæр	-гæ	сæ ₂	мæрд	-т -æ ₁	код -т -онцæ
	класть,ставить	CONV	POSS.3PL	умирать.PART.PST	PL NOM	делать TR PST.TR.3PL
ами	цæун	ба	нæ	уагътонцæ		'ма уотæ
ами	цæ	-ун	ба	нæ	уагът -онцæ	ма уотæ
ами	цæ	-ун ₂	ба	нæ ₂	уагът -онцæ	ма ₂ уотæ
здесь	идти INF	CONTR	NEG	разрешать,пускать,оставлять	PST.TR.3PL	и так

загътонцæ	:	нæ	мæрдтæбæл		нин	ма
загът -онцæ		нæ	мæрд	-т -æбæл	нин	ма
загът -онцæ		нæ ₄	мæрд	-т -бæл	нин	ма ₁
сказать PST.TR.3PL		POSS.1PL	умирать.PART.PST	PL SUPER	1PL.ENCL.DAT	NEG

хæтетæ		ами	мах	фиддæлтæ	мах
хæт	-етæ	ами	мах	фиддæл	-æ мах
хæт	-тæ ₂	ами	мах	фиддæл	-æ ₁ мах
бродить, скитаться, странствовать	IMP.2PL	здесь	мы.GEN	отцы, предки	NOM мы.GEN
мадтæлтæ	æвæрд	æнцæ	'ма	ма	
мадтæл -т -æ	æвæрд	æнцæ	ма	ма	
мад -т -æ ₁	æвæрд	æнцæ	ма ₂	ма ₁	
мать PL NOM	класть,ставить.PART.PST	быть.PRS.3PL	поэтому	NEG	

цотæ		абæлти	зæгъгæ
цо	-тæ	а -бæл -т -и	зæгъ -гæ
цо	-тæ ₂	а -бæл -т -и ₂	зæгъ -гæ
идти.IMP.2SG	IMP.2PL	этот SUPER PL	INESS сказать CONV

Хоронили они мертвых здесь, а ходить не разрешали, и говорили так: не ходите по нашим захоронениям, мы тут хоронили наших отцов и матерей, и поэтому, мол, не ходите здесь.

15.2	Æртиккаг вариант	ба	гъеуотæ	'й
	æртиккаг	вариант	ба	гъе уотæ 'й
	æртиккаг	вариант	ба	гъе уотæ æй ₁
	третий	вариант	CONTR	вот так быть.PRS.3SG

Третий вариант таков.

15.3	Гъенур	ка	растдæр	æй	уой	ба	æз	дæр
	гъе нур	ка	раст -дæр	æй	уой	ба	æз	дæр
	гъе нур	ка	раст -дæр ₂	æй ₁	уой ₃	ба	æз	дæр
	вот теперь	кто	правда	COMPAR	быть.PRS.3SG	он,она.GEN	CONTR	я FOC
нæ	зонун		кæсгæ	дæр	æй	некæд		
нæ	зон	-ун	кæс -гæ	дæр	æй	не- кæд		
нæ ₂	зон	-ун ₃	кæс ₂ -гæ	дæр	æй ₂	не- кæд		
NEG	знать,уметь	PRS.1SG	читать CONV	FOC	3SG.ENCL.GEN	NEG	когда	

